

תפיסת הציבור את מעמדו הכלכלי – ניתוח ממצאי סקר דעת קהל

כתיבה: אילנית בר, כלכלנית | אישור: אליעזר שוורץ, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת דברי הכנסת

תאריך: כ"ב באייר תשפ"א, 4 במאי 2021

סקירה כלכלית

תוכן העניינים

1	תמצית	1
3	מבוא ומתודולוגיה	1
4	תפיסת ההשתייכות למעמד הכלכלי	2
7	דירוג המצב הכלכלי	3
7	3.1 השוואה לסביבת מגורים	
8	3.2 השוואה לעבר	
10	3.3 ציפיות לעתיד	
11	4 הערכת השינוי במצב הכלכלי	4
11	4.1 שינוי במצב הכלכלי בחמש השנים האחרונות	
13	4.2 שינויים בהכנסה בעקבות מדיניות מיסוי ותשלומי העברה	
13	5 הכנסות משכר וממקורות נוספים	5
14	6 תחושת רווחה כלכלית	6
14	6.1 הכנסות לעומת הוצאות	
14	6.2 ויתור על מוצרי צריכה ופנאי	
15	7 נכונות לתוספת מיסים לצורך הרחבת השירותים	7
16	8 דיור	8
16	8.1 דירות בבעלות	
17	8.2 דירות בשכירות	
17	8.3 מחיר למשתכן	
18	9 שינויים בתעסוקה ובמצב הכלכלי בשל משבר נגיף הקורונה	9
18	9.1 השפעות הקורונה על שכירים	
20	9.2 השפעת הקורונה על עצמאים	

תמצית

במסמך זה מוצג ניתוח ממצאי סקר דעת קהל, שהזמין מרכז המחקר והמידע של הכנסת, בנושא: הגדרת הציבור את מעמדו הכלכלי והערכתו את מצבו הכלכלי. לצד עריכת הסקר הכין מרכז המחקר והמידע מסמך על מאפייני מעמד הביניים בישראל ועל השינויים שחלו בו לפי נתוני סקר הוצאות משקי בית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כדי לאפשר השוואה בין תפיסת הציבור את מצבו ואת השינויים שחלו בו אל מול הנתונים האובייקטיביים.

מרכז המחקר והמידע ערך סקרים דומים במרץ 2010, בספטמבר 2012 ובאוקטובר 2016, ובמסמך זה מוצגת, ככל שהתאפשר, השוואה לתוצאות הסקרים הקודמים. **בסקר זה, שנערך באוגוסט 2020, הוספנו שאלות על שינויים במצבם הכלכלי של הנסקרים בעקבות מגפת הקורונה, ועל התמיכה הממשלתית שהיו זכאים לה בעתה.** נוסף על כך, הוספנו שאלות על זכאות לרכישת דירה במסגרת תוכנית "מחיר למשתכן" ומימוש הזכאות. במסמך מוצגים עיקרי הממצאים גם לשאלות אלו אך **יש להביא בחשבון את העובדה שהסקר נערך אחרי היציאה מהסגר הראשון והחזרה לרמת פעילות גבוהה יחסית במגוון ענפים במשק ולפני הסגרים שהוטלו לאחר מכן בחודשים ספטמבר 2020 וינואר 2021.**

מניתוח ממצאי הסקר נראה שיש פערים בין תפיסת הנסקרים את מצבם הכלכלי בהשוואה לחברה הישראלית ובין מצבם הכלכלי האובייקטיבי שנקבע לפי ההכנסות שעליהן דיווחו: הנשאלים נטו להגדיר את מעמדם הכלכלי במרכז ההתפלגות ולא בקצותיה. כלומר, נשאלים אשר על פי הכנסתם שייכים למעמד הנמוך או הגבוה נטו להגדיר את השתייכותם למעמד הביניים הנמוך או למעמד הביניים הגבוה. נטייה זו מתעצמת אצל בעלי עסקים ועצמאים. ממצאים דומים נמצאו גם בסקר משנת 2016, אך נראה כי בסקר זה התפיסה הסובייקטיבית של נשאלים במעמד הנמוך, במעמד הביניים הנמוך ובמעמד הגבוה בדבר מעמדם הכלכלי השתפרה ביחס לסקר הקודם, ואילו התפיסה הסובייקטיבית של נשאלים במעמד הביניים-הגבוה ירדה.

הנסקרים נשאלו על מצבם הכלכלי ביחס לסביבת מגוריהם, בהשוואה למשק הבית שבו גרו בילדותם והתבקשו להעריך מה יהיה מצבם הכלכלי בעוד חמש שנים. **54% מכלל הנסקרים מרגישים שמצבם הכלכלי זהה למצב הכלכלי בסביבת מגוריהם - בקרב נסקרים ממעמד הביניים השיעור גבוה יותר: 65% במעמד הביניים הנמוך ו-62% במעמד הביניים הגבוה. 46% מכלל הנסקרים חושבים שמצבם הכלכלי כיום טוב יותר מזה שהיה במשק הבית שבו גרו בילדותם. שיעור המשיבים שמצבם טוב יותר בקרב הנסקרים ממעמד הביניים הנמוך הוא 48% ובקרב נסקרים ממעמד הביניים הגבוה - 57%. הציפיות לעתיד של 34% מכלל הנסקרים הם שיהיה שיפור במצבם הכלכלי, לעומת 22% שהשיבו כך בסקר משנת 2016. 37% מהנסקרים במעמד הביניים הנמוך ו-27% מהנסקרים במעמד הביניים הגבוה השיבו שהם מצפים שבעתיד מצבם הכלכלי ישתפר.**

הנסקרים נשאלו על שינויים במצבם הכלכלי בחמש השנים האחרונות. יותר נסקרים השיבו כי הם חשים שמצבם הכלכלי הורע בחמש השנים האחרונות מאלה שהשיבו שמצבם הוטב, אך תחושת ההרעה במצב הכלכלי בסקר זה חלשה מכפי שהייתה בסקר הקודם: **32%** השיבו כי הם חשים שמצבם הכלכלי הורע לעומת 36% בשנת 2016, **46%** השיבו כי הם חשים שמצבם הכלכלי לא השתנה, בדומה לשיעור המשיבים כך בסקר משנת 2016 (45%) ו-**23%** השיבו כי הם חשים שמצבם הוטב לעומת 19% בשנת 2016.

הסיבות שציינו נסקרים לכך שהם מרגישים שמצבם הכלכלי הורע:

- 56% - שינויים בהכנסה מעבודה ובמשכורת של בני המשפחה;
- 55% - שינויים ביוקר המחייה;
- 39% - שינויים בצורכי המשפחה;
- 29% - שינויים בהתנהלות הכלכלית של בני המשפחה;
- 18% - שינויים במיסים ובקצבאות.

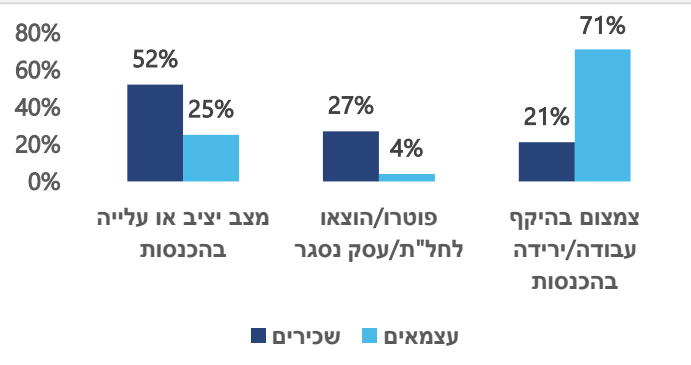
הסיבות שציינו נסקרים לכך שהם מרגישים שמצבם הכלכלי השתפר:

- 48% - שינויים בהכנסה מעבודה ובמשכורת של בני המשפחה;
- 42% - שינויים בהתנהלות הכלכלית של בני המשפחה;
- 33% - שינויים בצורכי המשפחה;
- 24% - שינויים ביוקר המחייה;
- 23% - שינויים במיסים ובקצבאות.

הנסקרים נשאלו אם הם מוכנים לתוספת מיסים כדי להרחיב את השירותים שבמימון המדינה בארבעה תחומים: חינוך, בריאות, קצבאות המוסד לביטוח לאומי וסיוע בתחום הדיור. 61% מהנשאלים השיבו שהם אינם מוכנים לתוספת מיסים להרחבת השירותים. הנכונות הגבוהה ביותר להעלאת מיסים לצורך הרחבת שירותים שונים היא בקרב נסקרים מהמעמד הגבוה.

הסקר נערך בחודש אוגוסט 2020, חודשים אחדים אחרי היציאה מהסגר הראשון שהושת על אזרחי ישראל בשל התפרצות נגיף הקורונה והמרואיינים נשאלו על שינויים בהכנסותיהם בשל משבר נגיף הקורונה. 53% דיווחו על ירידה בהכנסות משק הבית בשל הקורונה, 40% דיווחו שהכנסות משק הבית לא השתנו ו-3% דיווחו על עלייה בהכנסות. הדיווח על ירידה בהכנסות גבוה יותר במשקי בית במעמד הנמוך: ככל שהמעמד גבוה יותר הפגיעה בהכנסות שדווחה הייתה נמוכה יותר. 65% מהמעמד הנמוך דיווחו על ירידה בהכנסות, 51% ממעמד הביניים הנמוך, 44% ממעמד הביניים הגבוה ו-25% מהמעמד הגבוה.

בתרשים משמאל מוצגת השפעת משבר נגיף הקורונה על שכירים ועצמאים. ממצאי הסקר מלמדים כי השפעת

המשבר על שכירים הייתה מתונה בהשוואה להשפעתו על עצמאים. כך, כ-52% מהשכירים השיבו שמצבם נותר יציב או שחלה עלייה בהכנסותיהם לעומת 25% בקרב עצמאים (21% מהעצמאים השיבו שהכנסותיהם מהעסק נותרו יציבות ו-4% השיבו שחלה עלייה בהכנסותיהם מהעסק). כ-21% מהשכירים השיבו שחל צמצום

בהיקף עבודתם, לעומת 71% מהעצמאים שהשיבו שחלה ירידה בהכנסותיהם. לעומת זאת, 27% מהשכירים השיבו שהוצאו לחל"ת (22%) או פוטרו (5%), לעומת 4% מהעצמאים שהשיבו שעסקיהם נסגרו.

1. מבוא ומתודולוגיה

בקיץ 2020 הזמין מרכז המחקר והמידע של הכנסת סקר בקרב מדגם מייצג של 709 משקי בית, שבו נבחנו תחושות הציבור הישראלי בכל הקשור להגדרת מעמדו הכלכלי. הסקר נערך בפנל אינטרנטי על ידי חברת מדגם – יעוץ ומחקר בע"מ, וכלל 709 נשאלים שגילם יותר מ-18. טעות הדגימה המרבית היא 3.8%.

המדגם כלל 116 מרואיינים ממשקי בית שבהם אחד או יותר מהמפרנסים הם עצמאיים; 590 מרואיינים ממשקי בית שבהם לפחות אחד מהמפרנסים שכיר; 40 מרואיינים ממשקי בית שבהם אין מפרנסים. כשני שלישים מהנשאלים ממשקי בית שבהם יש שני מפרנסים לפחות.

602 מהנשאלים (85% מהמדגם) הם יהודים – מהם 265 (44%) הגדירו עצמם חילונים, 213 (35%) הגדירו עצמם מסורתיים, 65 (11%) הגדיר עצמם דתיים, ו-59 (10%) הגדירו עצמם חרדים. 107 מהנשאלים במדגם (15% מהמדגם) הם ערבים – מהם 74 (69%) מוסלמים, 20 (19%) נוצרים ו-13 (12%) דרוזים.

260 מהנשאלים (37% מאזור המרכז, 134 (19%) מאזור הצפון, 117 (17%) מאזור הצפון, 81 (11%) מירושלים והסביבה, 56 (8%) מחיפה, 45 (6%) מתל אביב ו-16 (2%) מיהודה ושומרון.

ממצאי הסקר נבחנו על פי שתי הגדרות:

- **הגדרה אובייקטיבית:** הנסקרים חולקו למעמדות לפי ההכנסה נטו לנפש סטנדרטית, שחושבה על פי ההכנסה למשק בית שעליה דיווחו בסקר.
  - **הגדרה סובייקטיבית:** הנסקרים חולקו למעמדות לפי האופן שבו הם תופסים את מעמדם הכלכלי בהשוואה לחציון ההכנסה של כלל הנסקרים.
- הנסקרים נשאלו על **תחושותיהם** ביחס למצבם הכלכלי, וההתפלגות של תשובותיהם מוצגת במסמך לפי שתי ההגדרות.

מרכז המחקר והמידע ערך סקרים דומים במרץ 2010, בספטמבר 2012 ובאוקטובר 2016, ובמסמך זה תוצג, ככל האפשר, השוואה לתוצאות הסקרים הקודמים. **בסקר זה, שנערך באוגוסט 2020, הוספנו שאלות על שינויים במצבם הכלכלי של הנסקרים בעקבות משבר נגיף הקורונה** ועל התמיכה הממשלתית שהיו זכאים לה בעקבותיה וכן שאלות על זכאות לרכישת דירה במסגרת תוכנית "מחיר למשתכן" ומימוש הזכאות.

במסמך מוצגים עיקרי הממצאים גם לשאלות אלו, אך יש להביא בחשבון שהסקר נערך חודשים אחדים לאחר היציאה מהסגר הראשון והחזרה לרמת פעילות גבוהה יחסית בענפים שונים במשק, ולפני הסגרים שהוטלו לאחר מכן בחודשים ספטמבר 2020 וינואר 2021.

2. תפיסת ההשתייכות למעמד הכלכלי

ההגדרה האובייקטיבית של המעמד הכלכלי נקבעה לפי ההכנסה החציונית למשק בית¹ ולפי ההכנסה החציונית לנפש תקנית², לפי נתוני הסקר. ההכנסה החודשית החציונית למשק בית לפי הסקר היא 14,000 ש"ח; ההכנסה החציונית למשק בית לפי סקר הוצאות משקי בית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בשנת 2017 היא 14,073 ש"ח. ההכנסה החודשית החציונית לנפש תקנית שחושבה לפי נתוני הסקר היא 4,375 ש"ח – נמוכה מזו שבסקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס לשנת 2017 שהייתה 5,477 ש"ח. ההבדלים נובעים, בין היתר, מאופן עריכת הסקרים ומההכנסות שמובאות בחשבון בחישוב. בלוח 1 להלן מוצגת החלוקה למעמדות לפי ההגדרה האובייקטיבית. הממצאים המוצגים במסמך הם לפי ההכנסה לנפש תקנית.

לוח 1: חלוקה למעמדות לפי הכנסה מדווחת של משק בית ולפי ההכנסה לנפש תקנית (בש"ח)

מעמד	שיעור מההכנסה החציונית	הכנסה למשק בית	הכנסה של נפש תקנית
נמוך	עד 75%	עד 10,500	עד 3,281
ביניים-נמוך	75%-125%	10,500-17,500	3,281-5,469
ביניים-גבוה	125%-200%	17,500-28,000	5,469-8,750
גבוה	יותר מ-200%	מעל 28,000	יותר מ-8,750

בתרשים 1 להלן מוצגת התפלגות הנסקרים למעמדות לפי ההגדרה האובייקטיבית (ההכנסה שעליה דיווחו לעומת ההכנסה החציונית לנפש תקנית) ולפי ההגדרה הסובייקטיבית (ההגדרה שלהם את מצבם הכלכלי). הנתונים בתרשים הם של נסקרים שהשיבו על שתי השאלות בדבר מעמדם הכלכלי, הן על פי ההגדרה האובייקטיבית והן על פי ההגדרה הסובייקטיבית (6% מהנסקרים לא השיבו על השאלה בדבר מעמדם הכלכלי מהבחינה הסובייקטיבית).

תרשים 1: התפלגות משקי הבית למעמדות, לפי ההגדרה האובייקטיבית ולפי ההגדרה הסובייקטיבית

¹ הכנסה חציונית היא ההכנסה אשר למחצית ממשקי הבית יש הכנסה גבוהה ממנה ולמחצית ממשקי הבית יש הכנסה נמוכה ממנה.

² לגודל משק הבית יש השפעה על רמת החיים של המשפחה. כדי להשוות את רמת החיים של משפחות עם מספר נפשות שונה נהוג לחשב את ההכנסה לנפש. ההנחה היא שבמשק הבית יש יתרונות לגודל, כלומר תוספת ההכנסה הנחוצה למשק בית, כדי לשמור על רמת חיים קבועה פוחתת עם הגידול במספר הנפשות. התוצאה המתקבלת מחישוב זה נקראת "הכנסה לנפש תקנית".

מתשובות הנשאלים נראה שיש פערים גדולים בין תפיסת הנסקרים את מצבם הכלכלי בהשוואה לחברה הישראלית ובין מצבם הכלכלי האובייקטיבי, אשר נקבע לפי ההכנסות שעליהן דיווחו. נמצא כי הנשאלים נטו להגדיר את מעמדם הכלכלי במרכז ההתפלגות, ולא בקצותיו. **לדוגמה, 78% מכלל הנסקרים הגדירו את מצבם הכלכלי כמעמד הביניים הנמוך או מעמד הביניים הגבוה, לעומת 55% המשתייכים למעמדות האלה על פי ההגדרה האובייקטיבית.** כלומר, נשאלים אשר על פי הכנסתם שייכים למעמד הנמוך או הגבוה נוטים להגדיר את השתייכותם למעמד הביניים הנמוך או למעמד הביניים הגבוה.

בלוח 2 להלן מוצגת התפלגות תשובות הנסקרים (לפי הכנסתם האובייקטיבית) על תחושותיהם בדבר מעמדם הסובייקטיבי. הניתוח נערך על 666 נשאלים, שהשיבו על שתי השאלות, הן על מעמדם האובייקטיבי והן על מעמדם הסובייקטיבי.

לוח 2: הגדרה סובייקטיבית של המעמד, לפי הכנסה המדווחת האובייקטיבית

הכנסה גבוהה	הכנסה בינונית-גבוהה	הכנסה בינונית	הכנסה נמוכה	אובייקטיבי / סובייקטיבי
2%	5%	6%	36%	המעמד הנמוך
13%	42%	51%	52%	מעמד הביניים הנמוך
52%	44%	39%	12%	מעמד הביניים הגבוה
33%	9%	3%	0%	המעמד הגבוה

עיקרי הנתונים בלוח:

המעמד הנמוך: 36% מהנשאלים המשתייכים למעמד הנמוך חושבים שהם משתייכים למעמד זה. **52%** מהנשאלים המשתייכים למעמד הנמוך חושבים שהם משתייכים למעמד הביניים הנמוך ו-**12%** חושבים שהם משתייכים למעמד הביניים הגבוה. בסקר שנערך באוגוסט 2016, כ-50% מהנשאלים במעמד הנמוך הרגישו שהם משתייכים למעמד זה ו-50% הרגישו שהם משתייכים למעמדות גבוהים יותר: 39% למעמד הביניים הנמוך, 9% למעמד הביניים הגבוה ו-3% למעמד הגבוה.

מעמד הביניים הנמוך: 51% מהנשאלים המשתייכים למעמד הביניים הנמוך חושבים שהם משתייכים למעמד זה. **6%** חושבים שהם במעמד הנמוך ו-**42%** מרגישים שהם במעמד גבוה יותר. בסקר שנערך באוגוסט 2016 ציינו 19% מכלל הנשאלים במעמד הביניים הנמוך שלפי תחושתם הם משתייכים למעמד נמוך יותר (לעומת 6% בסקר זה), ו-33% ציינו שלפי תחושתם הם משתייכים למעמד גבוה יותר (לעומת 42% בסקר זה). התפיסה הסובייקטיבית של נשאלים במעמד הביניים הנמוך בדבר מעמדם הכלכלי **השתפרה**.

מעמד הביניים הגבוה: 44% מהנשאלים המשתייכים למעמד הביניים הגבוה מרגישים שייכים למעמד זה (כ-48% בסקר הקודם), **47%** מרגישים שייכים למעמדות נמוכים יותר (42% למעמד הביניים הנמוך ו-5% למעמד הנמוך, לעומת 44% בסקר הקודם), ו-**9%** מרגישים

שייכים למעמד גבוה יותר (לעומת 8% בסקר הקודם). כלומר, התפיסה הסובייקטיבית של נשאלים במעמד הביניים הגבוה בדבר מעמדם הכלכלי **ירדה** לעומת הסקר הקודם.

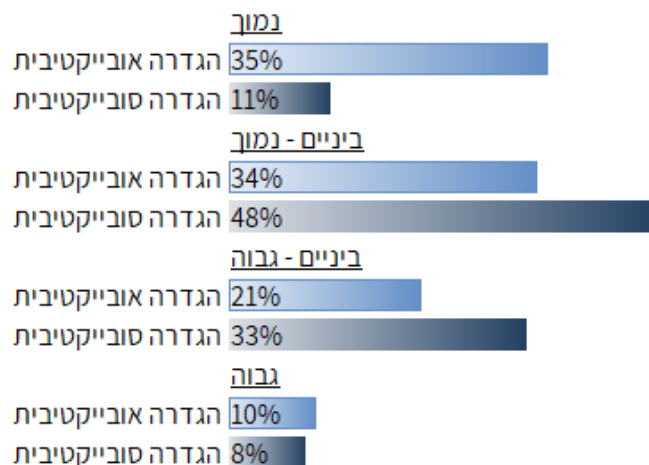
המעמד הגבוה: 33% מהנשאלים המשתייכים למעמד הגבוה מרגישים שהם שייכים למעמד זה (14% בסקר הקודם), 67% מרגישים שהם במעמדות נמוכים יותר (52% במעמד הביניים הגבוה, 13% במעמד הביניים הנמוך ו-2% במעמד הנמוך). כלומר, נשאלים במעמד הגבוה נוטים להגדיר את מעמדם כנמוך מהמעמד האובייקטיבי שלהם. עם זאת, התפיסה הסובייקטיבית של נשאלים במעמד הגבוה לגבי מעמדם הכלכלי **השתפרה**.

ממצאים אלו עשויים להצביע על כך שנשאלים הן מהמעמד הנמוך והן מהמעמד הגבוה נוטים לשייך את עצמם למעמד הביניים. לפי תפיסת הנשאלים מעמד הביניים רחב במידה ניכרת מגודלו לפי נתוני הכנסתם בפועל.

כאשר בוחנים את התופעה בקרב משקי בית שיש בהם **עצמאי או בעל עסק**, נראה כי הנטייה לשייך את עצמם למעמד הביניים גבוהה יותר. ב-156 משקי בית (מתוך 709 שהשתתפו בסקר) ציינו שיש מפרנס עצמאי אחד לפחות. בחלק ממשקי הבית יש יותר מעצמאי אחד, ובסך הכול בסקר יש 184 עצמאים או בעלי עסקים.

בתרשים 2 להלן מוצגת התפלגות למעמדות של משקי בית שבהם יש עצמאים, לפי ההגדרה האובייקטיבית ולפי ההגדרה הסובייקטיבית.

תרשים 2: התפלגות מעמדות של משקי בית עם מפרנס עצמאי, לפי שתי ההגדרות

מהתרשים נראה כי לפי ההגדרה האובייקטיבית (כלומר לפי ההכנסות בפועל) 55% ממשקי הבית שיש בהם מפרנס עצמאי משתייכים למעמד הביניים (34% למעמד הביניים הנמוך ו-21% למעמד הביניים הגבוה). עם זאת, לפי התחושה של הנסקרים באשר למעמדם הכלכלי (כלומר לפי ההגדרה הסובייקטיבית) 81% מרגישים שהם חלק ממעמד הביניים (48% במעמד הביניים הנמוך ו-33% במעמד הביניים הגבוה). 35% מהנסקרים הם במעמד הנמוך לפי ההגדרה האובייקטיבית, אך לפי ההגדרה הסובייקטיבית 11% בלבד חשים שהם שייכים למעמד זה.

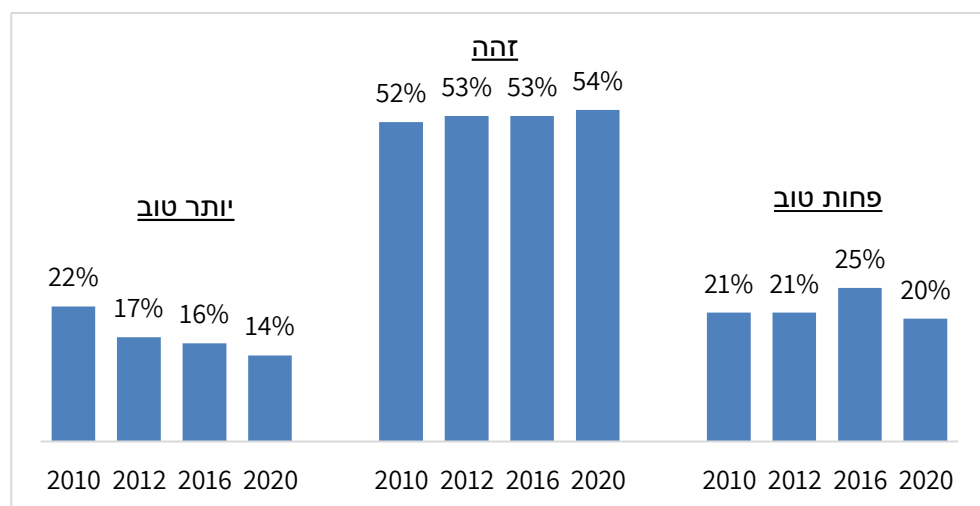
3. דירוג המצב הכלכלי

הנשאלים התבקשו לדרג את מצבם הכלכלי היחסי לפי שני מדדים: 1. בהשוואה לסביבת המגורים שבה הם חיים; 2. בהשוואה למשק הבית שגדלו בו. נוסף על כך, הם התבקשו להעריך את מצבם הכלכלי בעוד חמש שנים לעומת מצבם הכלכלי כיום.

3.1 השוואה לסביבת מגורים

הנסקרים התבקשו לדרג את המצב הכלכלי של משק הבית שהם משתייכים אליו, לעומת המצב הכלכלי בסביבת המגורים שלהם.³ בתרשים 3 להלן מוצגת התפלגות תשובות הנסקרים על שאלה זו בסקר החדש ובסקרים הקודמים (2010, 2012 ו-2016).

תרשים 3: המצב הכלכלי בהשוואה למצב הכלכלי בסביבת המגורים (בשנים שונות)

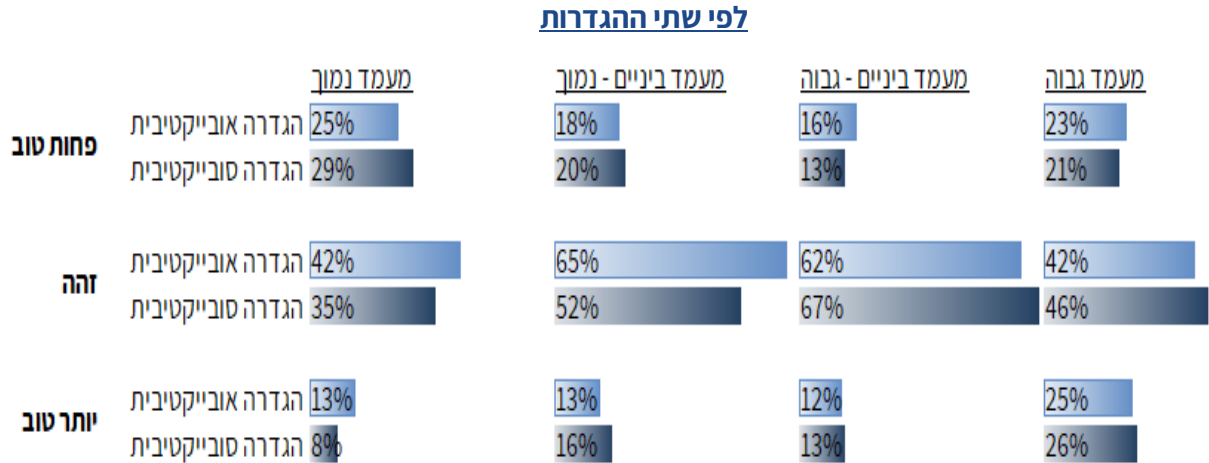

לפי התרשים, כמו בסקרים שנערכו בשנים 2010, 2012 ו-2016, כמחצית הנסקרים (54%) ציינו כי על פי תחושתם מצבם הכלכלי זהה למצב הכלכלי בסביבת מגוריהם; שיעור הנסקרים שהשיבו כי מצבם טוב יותר מהמצב בסביבת מגוריהם (14%) נמוך משיעור המשייבים כי מצבם גרוע יותר (20%) – בדומה לסקר שנערך בשנת 2016, אשר בו שיעור הנסקרים שהשיבו שמצבם טוב יותר (16%) היה נמוך משיעור המשייבים שמצבם גרוע יותר (25%). עם זאת, בשנת 2016 שיעור הנסקרים שציינו כי מצבם טוב פחות היה 25% לעומת 20% בשנת 2020 ו-21% בסקרים הקודמים. נציין כי בסקר החדש 12% מהנסקרים לא השיבו על השאלה, לעומת 5%–9% בסקרים הקודמים.

³ בחירה באחת מחמש תשובות אפשריות: "הרבה יותר טוב", "יותר טוב", "זהה", "רע יותר", "הרבה יותר רע". בתרשימים אוחדו התשובות "הרבה יותר טוב" ו"יותר טוב" לקטגוריה אחת, והתשובות "הרבה יותר רע" ו"רע יותר" אוחדו לקטגוריה אחת.

בתרשים 4 להלן מוצגת הערכת הנסקרים את מצבם הכלכלי בהשוואה לסביבת מגוריהם, בכל המעמדות, על פי שתי ההגדרות.⁴

תרשים 4: המצב הכלכלי בהשוואה למצב הכלכלי בסביבת המגורים בכל המעמדות.

שיעור התחושה שהמצב הכלכלי טוב בהשוואה לסביבת המגורים זהה במעמד הנמוך, במעמד הביניים הנמוך ובמעמד הביניים הגבוה (12%-13%) ובמעמד הגבוה השיעור גבוה יותר: 25%. ממצאים אלו שונים מהממצאים בסקר שנערך בשנת 2016, שבו שיעור החשים שמצבם הכלכלי טוב יותר עלה ככל שהמעמד לפי ההגדרה האובייקטיבית היה גבוה יותר. בהגדרה האובייקטיבית נסקרים שהם בעלי הכנסה גבוהה העידו כי הם חשים שמצבם טוב יותר כמעט באותו שיעור של אלה שחשים שמצבם רע יותר (25% לעומת 23%). ביתר המעמדות השיבו יותר נסקרים כי הם חשים שמצבם הכלכלי רע בהשוואה לסביבת המגורים. על פי ההגדרה הסובייקטיבית יותר נסקרים במעמד הגבוה השיבו כי הם חשים שמצבם הכלכלי טוב יותר מאלה שהשיבו כי הם חשים שמצבם הכלכלי טוב פחות (26% לעומת 21%). במעמד הביניים הגבוה השיעור היה זהה (13%), ובשני המעמדות הנותרים, יותר נסקרים השיבו שמצבם הכלכלי פחות טוב מאשר אלה שהשיבו שמצבם הכלכלי טוב יותר.

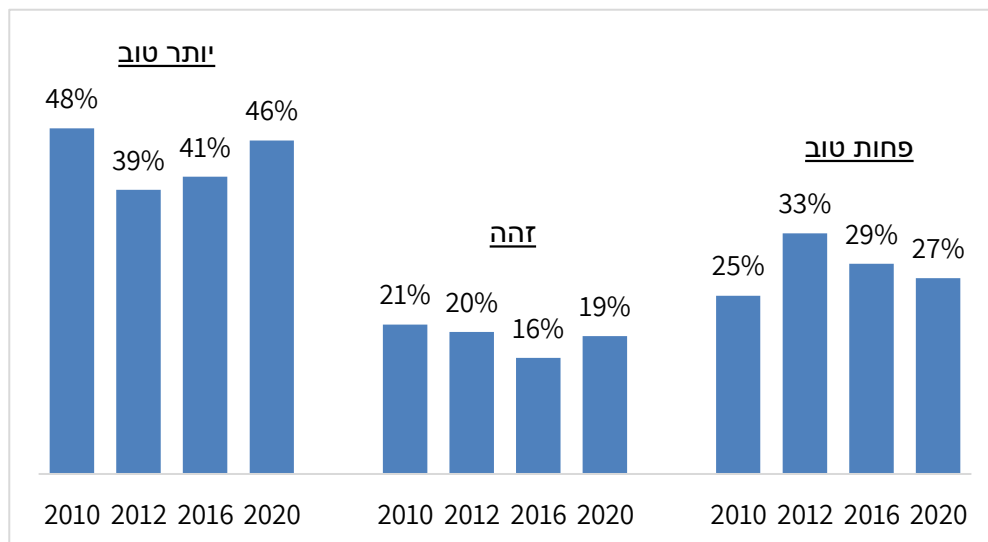
3.2 השוואה לעבר

הנסקרים התבקשו לדרג את מצבם הכלכלי בהשוואה לזה של משק הבית שגרו בו כאשר גילם היה 15.

⁴ בתרשים לא מובא שיעור הנסקרים שלא השיבו לשאלה. לפי ההגדרה האובייקטיבית: שיעור הלא-משיבים במעמד הנמוך – 20%, במעמד הביניים הנמוך – 5%, במעמד הביניים הגבוה – 10% ובמעמד הגבוה 10%. לפי ההגדרה הסובייקטיבית: שיעור הלא-משיבים במעמד הנמוך – 28%, במעמד הביניים הנמוך – 11%, במעמד הביניים הגבוה – 8% ובמעמד הגבוה 8%.

בתרשים 5 להלן מוצגת התפלגות תשובות הנסקרים על שאלה זו בסקר החדש ובסקרים הקודמים (2010, 2012 ו-2016).⁵ בתרשים לא מוצגים נתונים על אודות נסקרים שלא השיבו על שאלה זו.

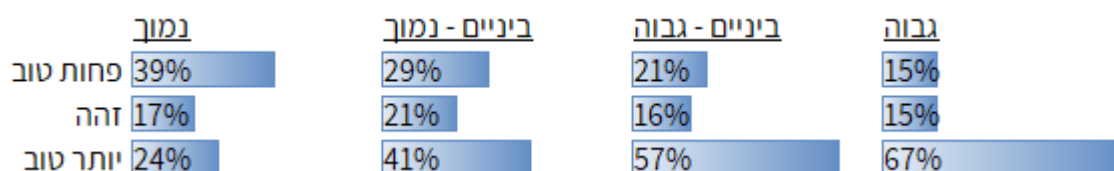
תרשים 5: תפיסת המצב הכלכלי בהשוואה לתפיסת מצב הכלכלי בעבר (בשנים שונות)

בתרשים אפשר לראות כי **46%** השיבו שמצבם כיום **טוב** ממצבם בעבר (לעומת 41% בסקר שנת 2016, 39% בסקר שנת 2012 ו-48% בסקר שנת 2010), **19%** דיווחו שמצבם **זהה** (לעומת 16% בסקר שנת 2016, ו-20% בסקרים של 2012 ו-2010), ו**27%** השיבו שמצבם **פחות טוב** מזה של משק הבית שגדלו בו (לעומת 29% בסקר 2016, 33% בסקר 2012 ו-25% בסקר 2010).

בתרשים 6 להלן מוצגת הערכת הנסקרים את מצבם הכלכלי כיום בהשוואה למצבם הכלכלי בעבר. היות שאין הבדלים מהותיים במגמות של תשובות הנסקרים לפי ההגדרות השונות, בתרשים מוצגת התפלגות תשובות הנסקרים לפי ההגדרה הסובייקטיבית.⁶

תרשים 6: מצב כלכלי כיום לעומת העבר בכל מעמד לפי ההגדרה הסובייקטיבית

⁵ בחירה מחמש תשובות אפשריות: "הרבה יותר טוב", "יותר טוב", "זהה", "פחות טוב", "הרבה פחות טוב". בתרשימים אוחדו התשובות "הרבה יותר טוב" ו"יותר טוב" לקטגוריה אחת והתשובות "הרבה פחות טוב" ו"פחות טוב" אוחדו לקטגוריה אחת.

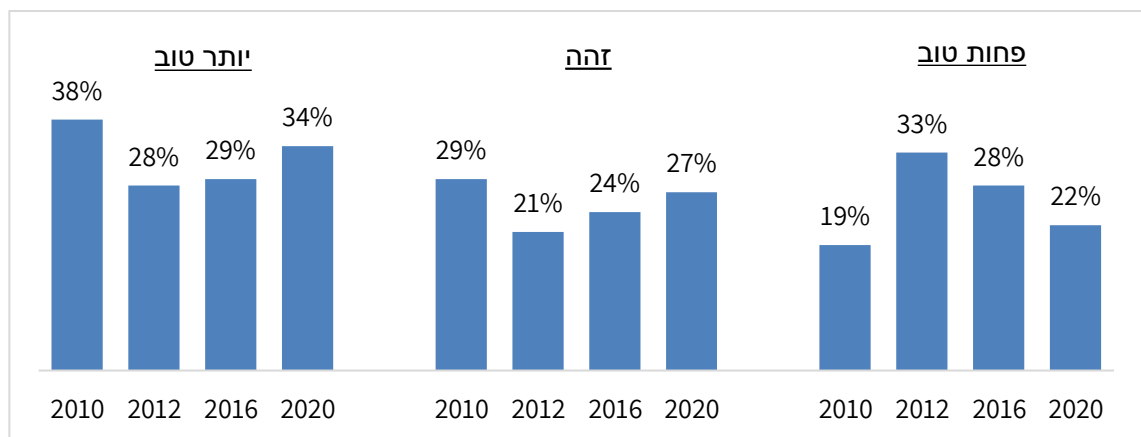
⁶ בתרשים לא מופיע שיעור הנסקרים שלא השיבו לשאלה. לפי ההגדרה האובייקטיבית: שיעור הלא-משיבים במעמד הנמוך - 15%, במעמד הביניים הנמוך - 3%, במעמד הביניים הגבוה - 8% ובמעמד הגבוה - 8%. לפי ההגדרה הסובייקטיבית: שיעור הלא-משיבים במעמד הנמוך - 19%, במעמד הביניים הנמוך - 9%, במעמד הביניים הגבוה - 6% ובמעמד הגבוה - 3%.

לפי התרשים, בחלוקה למעמדות על פי ההגדרה הסובייקטיבית, במעמד הנמוך השיבו יותר נסקרים שמצבם הכלכלי כיום טוב פחות ממצבם הכלכלי בעבר מאלה שהשיבו להפך. ביתר המעמדות יותר נסקרים – הן לפי ההגדרה האובייקטיבית והן לפי ההגדרה הסובייקטיבית – השיבו שמצבם כיום טוב יותר מאלה שהשיבו להפך. ככל שהמעמד גבוה יותר, התחושה היא שהמצב טוב יותר.

3.3 ציפיות לעתיד

הנסקרים נשאלו כיצד הם מעריכים את המצב הכלכלי של משק הבית שלהם בעוד חמש שנים בהשוואה למצב הכלכלי שלהם כיום.⁷ בתרשים 7 להלן מוצגת התפלגות תשובות הנסקרים בדבר ציפיותיהם לעתיד בסקר החדש, בסקר משנת 2016, בסקר משנת 2012 ובסקר משנת 2010.

תרשים 7: ציפיות לעתיד (בשנים שונות)

לפי התרשים, **27%** חושבים שמצבם הכלכלי בעוד חמש שנים יהיה **זהה** למצבם הכלכלי כיום, לעומת **24%** שחשבו כך בשנת 2016, **21%** בשנת 2012 ו-**29%** בשנת 2010. שיעור הנסקרים שחושבים שמצבם יוטב גבוה משיעור הנסקרים שחושבים שמצבם יורע (**34%** לעומת **22%**), שיפור ביחס לסקר משנת 2016, שבו שיעור הנסקרים שחשבו שמצבם ישתפר היה דומה לשיעור הנסקרים שחשבו שמצבם יורע (**29%** ו-**28%** בהתאמה), ולסקר משנת 2012, שבו שיעור הנסקרים שחשבו שמצבם יורע היה גבוה משיעור הנסקרים שחשבו שמצבם יוטב (**33%** ו-**28%**). בתרשים 8 להלן מוצגת **הערכת הנסקרים** מה יהיה מצבם הכלכלי בעתיד לעומת מצבם הכלכלי כיום לפי מעמד על פי ההגדרה האובייקטיבית.⁸

⁷ בחירה באחת מחמש תשובות אפשריות: "הרבה יותר טוב", "יותר טוב", "זהה", "פחות טוב", "הרבה פחות טוב". בתרשימים אוחזו התשובות "הרבה יותר טוב" ו"יותר טוב" לקטגוריה אחת והתשובות "הרבה פחות טוב" ו"פחות טוב" אוחזו לקטגוריה אחרת.

⁸ בתרשים לא מובא שיעור הנסקרים שלא השיבו לשאלה. לפי ההגדרה האובייקטיבית: שיעור הלא-משיבים במעמד הנמוך – 21%, במעמד הביניים הנמוך – 14%, במעמד הביניים הגבוה – 16% ובמעמד הגבוה – 13%. לפי ההגדרה הסובייקטיבית: שיעור הלא-משיבים במעמד הנמוך – 30%, במעמד הביניים הנמוך – 19%, במעמד הביניים הגבוה – 13% ובמעמד הגבוה – 3%.

תרשים 8: ציפיות לעתיד בכל המעמדות לפי ההגדרה האובייקטיבית

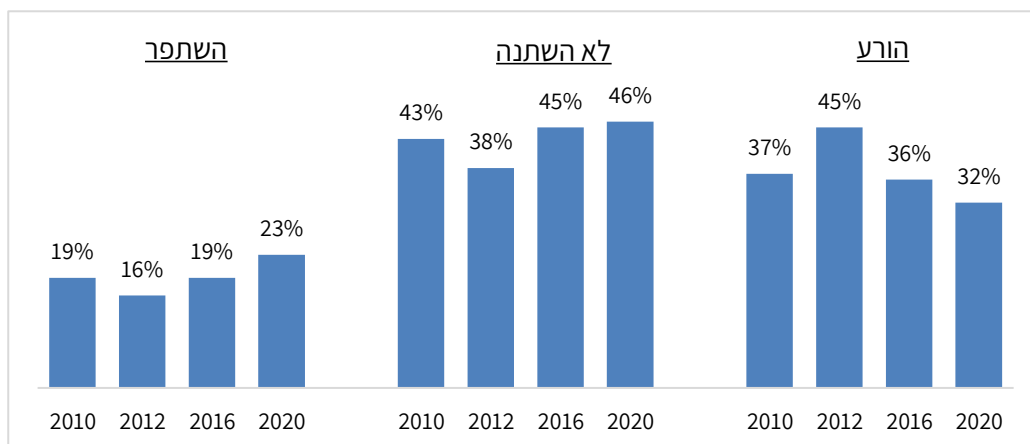
לפי שתי ההגדרות, יותר נסקרים בכל המעמדות צופים שמצבם הכלכלי ישתפר מאלה שצופים כי מצבם הכלכלי יורע. בקרב מעמד הביניים הגבוה, לפי ההגדרה האובייקטיבית, 27% מכלל הנסקרים צופים שמצבם הכלכלי ישתפר ו-24% צופים שמצבם הכלכלי יורע. ביתר המעמדות ההבדלים בין שיעור הנסקרים הצופים שמצבם ישתפר לבין שיעור הנסקרים הצופים שמצבם יורע גדולים יותר. שיעור גבוה יחסית (17%) מהנסקרים לא השיבו על שאלה זו – בדומה לסקרים קודמים.

4. הערכת השינוי במצב הכלכלי

4.1 שינוי במצב הכלכלי בחמש השנים האחרונות

הנסקרים נשאלו אם לדעתם מצבם הכלכלי הורע או הוטב בחמש השנים האחרונות. בתרשים 9 להלן מוצגת התפלגות התשובות על שאלה זו בסקר החדש, ובסקרים שנערכו בשנים קודמות.

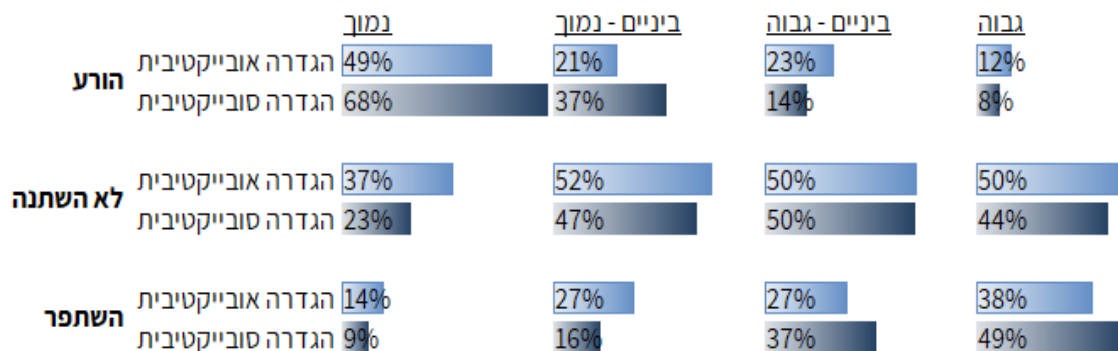
תרשים 9: הערכת השינוי במצב הכלכלי בחמש השנים האחרונות (בשנים שונות)

כמו שנמצא בסקרים הקודמים, יותר נסקרים השיבו כי הם חשים שמצבם הכלכלי הורע בחמש השנים האחרונות מאלה שהשיבו שמצבם הוטב, אך תחושת ההרעה במצב הכלכלי בסקר החדש חלשה מכפי שהייתה בסקר הקודם: 32% השיבו כי הם חשים שמצבם הכלכלי הורע (36% בשנת 2016, 45% בשנת 2012 ו-37% בשנת 2010); 46% השיבו כי הם חשים שמצבם הכלכלי לא השתנה (45% בשנת 2016, 38% בשנת 2012 ו-43% בשנת 2010); 23% השיבו כי הם חשים שמצבם הוטב (19% בשנת 2016, 16% בשנת 2012 ו-19% בשנת 2010).

בתרשים 10 להלן מוצגת הערכת הנסקרים את השינוי במצבם הכלכלי בחמש השנים האחרונות, לפי מעמד על פי ההגדרה האובייקטיבית ועל פי ההגדרה הסובייקטיבית.

תרשים 10: הערכת השינוי במצב הכלכלי, לפי שתי ההגדרות

בבחינת תשובות הנסקרים בחלוקה למעמדות, לפי ההגדרה האובייקטיבית נמצא כי בקרב נסקרים מהמעמד הנמוך יש יותר נסקרים המרגישים שמצבם הכלכלי הורע בשנים האחרונות מאשר נסקרים שמרגישים שמצבם השתפר. ביתר המעמדות יש יותר נסקרים שמרגישים שמצבם הכלכלי השתפר מאשר נסקרים שמרגישים שמצבם הכלכלי הורע. בבחינת תשובות הנסקרים בחלוקה למעמדות, על פי הגדרתם את מצבם הכלכלי (ההגדרה הסובייקטיבית), נמצא כי הנשאלים שחשו כי הם משתייכים למעמד הנמוך או למעמד הביניים הנמוך מרגישים שמצבם הורע, ואילו הנשאלים שהגדירו את מעמדם כמעמד הביניים הגבוה או המעמד הגבוה מרגישים כי מצבם השתפר.

לנסקרים הוצגו חמישה רכיבים אשר עשויים להשפיע על מצבם הכלכלי, והם התבקשו לציין אם בחמש השנים האחרונות חלו במצבם הכלכלי שינויים שנבעו מרכיבים אלה. חמשת הרכיבים שהוצגו הם: שינויים ביוקר המחיה (עלויות או ירידות מחירים), שינויים בהתנהלות הכלכלית של בני המשפחה (חוסכים יותר או מרשים לעצמם יותר), שינויים בהכנסה מעבודה ובמשכורת של בני המשפחה (קידום, פיטורים, יציאה לעבודה של בן משפחה נוסף, עבודה נוספת וכדומה), שינויים בצרכים של המשפחה או במצב המשפחתי (לידות, מוות, מחלה, נישואים וכדומה), ושינויים במיסים, בהטבות ובקצבאות. הנסקרים יכלו לבחור יותר משינוי אחד שהשפיע על מצבם הכלכלי. **40%** מהנסקרים ציינו ששינויים **בהכנסה מעבודה ובמשכורת** של בני המשפחה הובילו לשינוי (לעומת 51% בסקר 2016); **35%** ציינו כי שינויים ב**יוקר המחיה** השפיעו על מצבם (לעומת 67% בסקר שנת 2016); **31%** דיווחו ששינויים **בהתנהלות הכלכלית** של בני המשפחה שינו את מצבם הכלכלי (לעומת 53% בסקר 2016); **29%** ציינו ששינויים **בצורכי המשפחה** הביאו לשינוי; **17%** ציינו שינויים **במיסים, בהטבות ובקצבאות** אשר השפיעו על מצבם.

מקרב הנסקרים שצינו שמצבם הורע, 56% ציינו ששינויים בהכנסה מעבודה ובמשכורת של בני המשפחה הובילו לשינוי; 55% ציינו שיוקר המחיה השפיע על מצבם; 39% ציינו שינויים בצורכי

המשפחה; 29% דיווחו ששינויים בהתנהלות הכלכלית של בני המשפחה שינו את מצבם הכלכלי; 18% ציינו שינויים במיסים ובקצבאות.

מקרב הנסקרים שצינו שמצבם השתפר, 48% ציינו ששינויים בהכנסה מעבודה ובמשכורת של בני המשפחה הובילו לשינוי; 42% דיווחו ששינויים בהתנהלות הכלכלית של בני המשפחה שינו את מצבם הכלכלי; 33% ציינו שינויים בצורכי המשפחה; 24% ציינו שיוקר המחיה השפיע על מצבם; 23% ציינו שינויים במיסים ובקצבאות.

4.2 שינויים בהכנסה בעקבות מדיניות מיסוי ותשלומי העברה

לפי ממצאי הסקר שינויים במיסים ובקצבאות השפיעו על המצב הכלכלי בשנים האחרונות פחות מאירועים אחרים: 17% מהנסקרים דיווחו כי הם חשים שינוי בשל שינויים במיסים וקצבאות (לעומת 42% בסקר שנת 2016 ו-31% בסקר שנת 2012). הנסקרים נשאלו – בשאלה מכוונת – אם השינויים במדיניות הממשלתית בכל הקשור להכנסה מעבודה, תוספת נקודות זיכוי להורים, סבסוד צהרונים, הגדלת מענק עבודה וכדומה השפיעו על מצבם הכלכלי. 76% ציינו כי הכנסתם לא השתנתה עקב השינויים במדיניות הממשלתית (לעומת 66% בסקר 2016); 10% ציינו כי הכנסתם גדלה (לעומת 8% בסקר 2016); 13% ציינו כי הכנסתם קטנה (לעומת 26% בסקר 2016).

5. הכנסות משכר וממקורות נוספים

61% מכלל הנסקרים דיווחו שיש שני מפרנסים או יותר במשק הבית שלהם, 33% דיווחו שיש מפרנס אחד במשק הבית שלהם (לעומת 26% בסקר 2016, 32% בסקר 2012 ו-35% בסקר 2010) ו-6% דיווחו כי אין כל מפרנס במשק הבית שלהם (לעומת 3% בסקרי 2016 ו-2012 ו-5% בסקר 2010). מבחינת הנתונים על פי מעמד, לפי ההגדרה האובייקטיבית, שיעור משקי הבית שבהם שני מפרנסים או יותר הנמוך ביותר הוא במשקי בית במעמד הנמוך – 49%, לעומת 71% במעמד הביניים הנמוך, 65% במעמד הביניים הגבוה ו-69% במעמד הגבוה.

23% מכלל הנסקרים השיבו כי הם מקבלים גמלה מהמוסד לביטוח לאומי (נוסף על גמלאות אוניברסליות כגון קצבת ילדים או קצבת אזרח ותיק). שיעור המדווחים שהם מקבלים גמלה מביטוח לאומי עולה עם הירידה במעמד הכלכלי לפי ההגדרה האובייקטיבית.

15% מהנשאלים דיווחו כי הם מקבלים סיוע כספי שוטף מבני משפחה אשר אינם גרים איתם בדירה (לעומת 18% בסקר 2016). 48% מכלל הנסקרים השיבו כי הם מקבלים תמיכה כלכלית מהמשפחה מגדירים עצמם כמשתייכים למעמד הביניים הנמוך; 26% מגדירים את מעמדם כמעמד הביניים הגבוה; 17% מגדירים את מעמדם כמעמד הנמוך. כשבוחנים את המעמד האובייקטיבי של הנסקרים נמצא ש-42% מכלל הנסקרים שדיווחו כי הם מקבלים תמיכה כלכלית מהמשפחה הם במעמד הנמוך; 31% ממעמד הביניים הנמוך; 17% ממעמד הביניים הגבוה.

6. תחושת רווחה כלכלית

6.1 הכנסות לעומת הוצאות

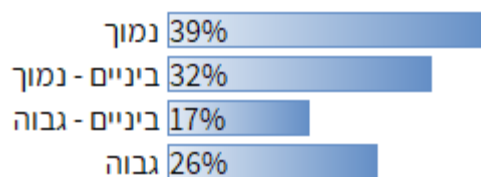
הנסקרים נשאלו אם הכנסתם החודשית מכסה את הוצאותיהם. 81% מכלל הנשאלים מהמעמד הגבוה, על פי ההגדרה האובייקטיבית, השיבו שעל פי רוב הכנסותיהם מכסות את ההוצאות שלהם. 46% מהם אף מצליחים לחסוך. 76% מהנשאלים במעמד הביניים הגבוה השיבו שהכנסותיהם מכסות את ההוצאות שלהם. 30% מהם אף מצליחים לחסוך. 68% מהנשאלים במעמד הביניים הנמוך דיווחו שההכנסות מכסות את ההוצאות שלהם. 23% מהם אף מצליחים לחסוך. 53% מהנשאלים במעמד הנמוך השיבו שהכנסותיהם מכסות את ההוצאות, ו-13% מהם מצליחים לחסוך. 32% מהנסקרים במעמד הנמוך דיווחו כי הכנסותיהם אינן מכסות את הוצאותיהם. שיעור המדווחים זאת יורד ככל שהמעמד הכלכלי עולה. בחלוקה למעמד על פי הגדרה סובייקטיבית, 36% מהמדווחים את מעמדם כמעמד הנמוך דיווחו שהכנסותיהם אינן מכסות את ההוצאות; 30% ממעמד הביניים הנמוך, 19% ממעמד הביניים הגבוה, ו-23% מהמעמד הגבוה.

6.2 ויתור על מוצרי צריכה ופנאי

28% מכלל הנסקרים ציינו כי ויתרו בשנה האחרונה על רכישת מוצר צריכה או פנאי עקב קשיים כלכליים. נציין כי הסקר נערך לאחר הסגר הראשון שהוטל בעקבות הקורונה, וייתכן שהממצאים אינם משקפים הימנעות שסיבתה מצב כלכלי בלבד.

בתרשים 11 להלן מוצג שיעור הנסקרים מכל המעמדות אשר השיבו כי ויתרו על מוצרי צריכה עקב קשיים כלכליים. מכיוון שהמגמות דומות על פי שתי ההגדרות, בתרשים מוצגת התפלגות התשובות על פי ההגדרה הסובייקטיבית.

תרשים 11: שיעור הנמנעים מרכישת מוצרי צריכה בכל המעמדות, לפי הגדרה סובייקטיבית

פרט לנסקרים מהמעמד הגבוה יש עלייה בשיעור הנמנעים מרכישת מוצרים ככל שהמעמד נמוך יותר, הן על פי ההגדרה האובייקטיבית והן על פי ההגדרה הסובייקטיבית. על פי ההגדרה

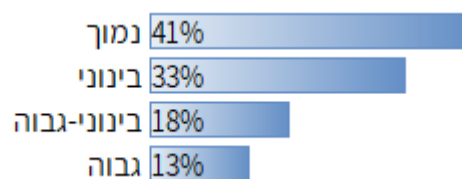
⁹ בחירה באחת משלוש אפשרויות: "לא מכסות", "מכסות בדרך כלל", ו"ההכנסות גבוהות מההוצאות ובאפשרותי לחסוך". שיעור הלא-משיבים על השאלה: במעמד הנמוך - 13%, במעמד הביניים הנמוך - 5%, במעמד הביניים הגבוה - 5% ובמעמד הגבוה 4%. לפי ההגדרה הסובייקטיבית: שיעור הלא-משיבים במעמד הנמוך - 23%, במעמד הביניים הנמוך - 7%, במעמד הביניים הגבוה - 4% ובמעמד הגבוה 5%.

הסובייקטיבית, בקרב המעמד הנמוך שיעור המדווחים כי נמנעו מקניית מוצרי צריכה עקב קשיים כלכליים הוא 39% (לעומת 66% בסקר הקודם). 32% מכלל הנסקרים שהגדירו את השתייכותם למעמד הביניים הנמוך ציינו שהם נאלצים לוותר על מוצרי צריכה (לעומת 50% בסקר הקודם). בקרב הנסקרים שהגדירו את השתייכותם למעמד הביניים הגבוה נמצא שיעור קטן הרבה יותר – 17% (לעומת 20% בסקר הקודם). נסקרים שדיווחו כי נמנעו מרכישת מוצרי צריכה ציינו כי המוצרים העיקריים¹⁰ שהם נאלצים לוותר עליהם עקב קשיים כלכליים הם מוצרי חשמל (34%), ריהוט (25%), החלפת רכב (19%), ביגוד והנעלה (18%), מוצרי מזון וחיטיפים (16%).

27% דיווחו כי נמנעו מפעילויות פנאי או תרבות בשנה האחרונה עקב קשיים כלכליים. בתרשים 12 להלן מוצג שיעור הנסקרים בכל מעמד אשר השיבו כי ויתרו על פעילויות פנאי או תרבות עקב קשיים כלכליים. מכיוון שהמגמות דומות לפי שתי ההגדרות, מוצגת התפלגות תשובות הנסקרים על פי ההגדרה הסובייקטיבית.

תרשים 12: שיעור הנמנעים מפעילויות פנאי ותרבות בכל המעמדות, לפי הגדרה סובייקטיבית

על פי שתי ההגדרות יש יחס הפוך בין המעמד לבין תחושת הוויתור: ככל שאדם מגדיר את מעמדו נמוך יותר וככל שמעמדו בפועל נמוך יותר הוא נמנע מפעילויות פנאי או תרבות. נסקרים שדיווחו כי נמנעו מפעילות פנאי או תרבות ציינו כי הפעילויות העיקריות¹¹ שהם נאלצים לוותר עליהן עקב קשיים כלכליים הן הצגות, מופעים וסרטים (31%), חוגים (29%), חופשות (19%), בילוי במסעדות ובבתי קפה (11%) וחדר כושר (11%).

7. נכונות לתוספת מיסים לצורך הרחבת השירותים

הנסקרים נשאלו אם הם מוכנים לתוספת מיסים כדי להרחיב את השירותים שבמימון המדינה בארבעה תחומים: חינוך, בריאות, קצבאות הביטוח הלאומי וסיוע בתחום הדיור. 61% מהנשאלים השיבו שהם **אינם מוכנים לתוספת מיסים להרחבת השירותים**. גם בסקר של מכון הישראלי לדמוקרטיה שנערך בנושא, נמצאו ממצאים דומים: 37% מהנסקרים ענו שיהיו מוכנים לתוספת מיסים בתמורה להגדלת השירותים.¹²

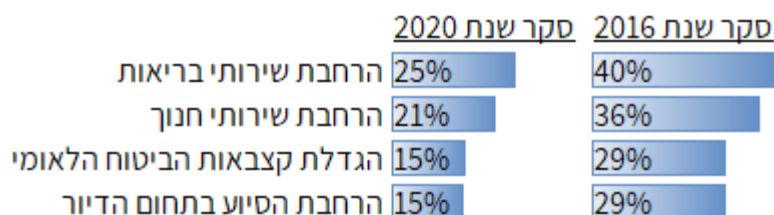
¹⁰ מוצרים שהוזכרו בידי 10% מכלל הנשאלים לפחות.

¹¹ פעילויות שהוזכרו בידי 10% מכלל הנשאלים לפחות.

¹² המכון הישראלי לדמוקרטיה, [סקר עמדות הציבור בנושאי מדיניות כלכלית](#), ספטמבר 2019.

הנכונות לשלם יותר מיסים גבוהה יותר במעמד הגבוה – 50%, לעומת הנכונות במעמדות האחרים – 41% במעמד הביניים הגבוה, 37% במעמד הביניים הנמוך ו-38% במעמד הנמוך. בתרשים 13 להלן מוצג שיעור הנסקרים שהשיבו כי יהיו מוכנים לתוספת מיסים כדי להרחיב את השירותים בתחומים האמורים, בסקר החדש ובסקר משנת 2016. נסקרים שצינו כי יהיו מוכנים לתוספת מיסים יכלו לבחור יותר מתחום אחד להרחבה.

תרשים 13: שיעור המוכנים לתוספת מיסים לשם הרחבת שירותים בשנת 2016 ובשנת 2020

מהתרשים נראה כי בכל התחומים חלה ירידה בשיעור הנכונות לתוספת מיסים לצורך הרחבת השירותים. 25% מכלל הנסקרים השיבו כי יסכימו לתוספת מיסים לטובת הרחבת שירותי הבריאות, לעומת 40% בסקר משנת 2016; 21% הביעו נכונות להעלות מיסים לטובת הרחבת שירותי החינוך, לעומת 36% בסקר משנת 2016; 15% ציינו את הגדלת קצבאות הביטוח הלאומי והרחבת הסיוע בתחום הדיור לעומת 29% בסקר משנת 2016.

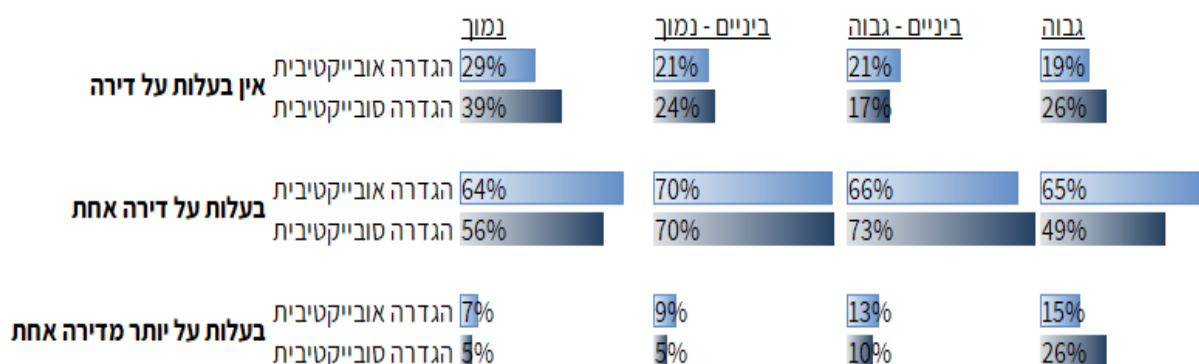
8. דיור

8.1 דירות בבעלות

76% מהנשאלים דיווחו שיש בבעלותם דירה. מבין הנשאלים שענו שיש בבעלותם דירה, 12% דיווחו כי יש בבעלותם יותר מדירה אחת.

בתרשים 14 להלן מוצגים שיעור הנסקרים שאין בבעלותם דירה, שיעור הנסקרים שבבעלותם דירה אחת ושיעור הנסקרים שבבעלותם יותר מדירה אחת. השיעורים מוצגים בחלוקה למעמד לפי הגדרה אובייקטיבית ולפי הגדרה סובייקטיבית.

תרשים 14: בעלות על דירה לפי הגדרה אובייקטיבית ולפי הגדרה סובייקטיבית

מהתרשים נראה כי נסקרים מהמעמד הנמוך, על פי שתי ההגדרות, דיווחו בשיעור הגבוה ביותר כי אין בבעלותם דירה (29% לפי ההגדרה האובייקטיבית, ו-39% לפי ההגדרה הסובייקטיבית). לפי שתי ההגדרות שיעור הבעלות על יותר מדירה אחת עולה עם העלייה במעמד.

48% מהנסקרים שהשיבו שיש בבעלותם דירה אחת או יותר דיווחו שהם משלמים משכנתה.¹³ בתרשים 15 מוצגת ההתפלגות של סכום המשכנתה אותו משלמים.

תרשים 15: התפלגות סכום המשכנתה החודשי

הנסקרים נשאלו אם בעקבות משבר הקורונה הם דחו את תשלומי המשכנתה. 18% מאלו שמשלמים משכנתה דחו אותה בעקבות משבר הקורונה.

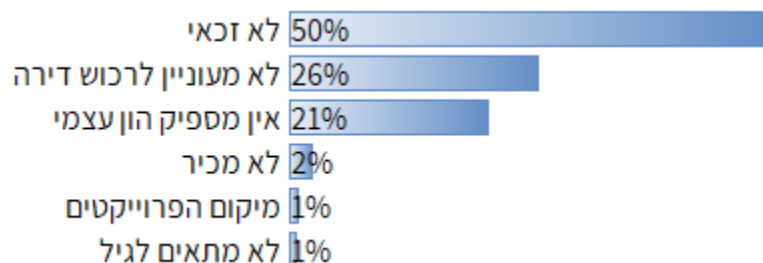
8.2 דירות בשכירות

24% מהנסקרים דיווחו כי אין בבעלותם דירה. מבין הנסקרים שענו כי אין בבעלותם דירה, 27% דיווחו כי שכר הדירה שהם משלמים נמוך מ-2,500 ש"ח בחודש, ו-50% דיווחו כי שכר הדירה הוא בין 2,500–5,000 ש"ח בחודש. הנסקרים נשאלו אם בעקבות משבר הקורונה הם לא שילמו שכר דירה או שילמו שכר דירה לא מלא. 9% ענו ששילמו שכר דירה **חלקי**, ו-5% לא שילמו כלל שכר דירה. 70% מהם דיווחו שעשו זאת באישור בעל הבית.

8.3 מחיר למשתכן

11% מהנסקרים דיווחו שהשתתפו בתוכנית "מחיר למשתכן", שהפעיל משרד האוצר. בתרשים 16 להלן מוצגות הסיבות העיקריות שציינו הנסקרים שענו שלא השתתפו בתוכנית. הנסקרים יכלו לציין יותר מסיבה אחת שבגינה החליטו לא להשתתף בתוכנית.¹⁴

תרשים 16: הסיבות העיקריות לא-השתתפות בתוכנית "מחיר למשתכן"

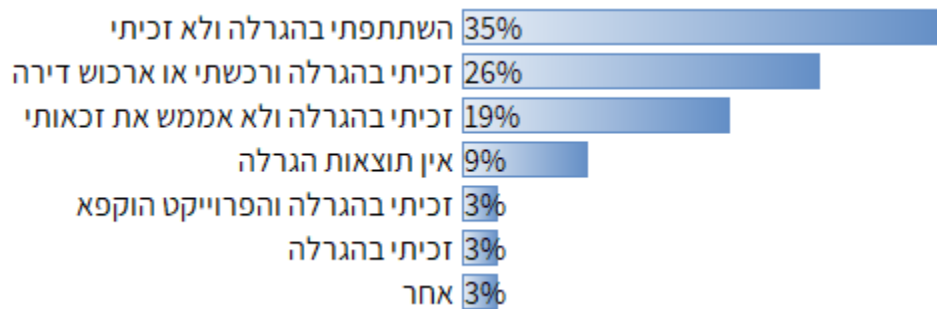

¹³ בחישוב זה השמטנו את הנסקרים שענו שאינם יודעים אם הם משלמים משכנתה בעבור הדירה.

¹⁴ חלק מהנסקרים ענו כי לא השתתפו בתוכנית מכיוון שיש ברשותם דירה. בתרשים איחדנו נסקרים אלו יחד עם הנסקרים שענו כי הם לא זכאים להשתתף בתוכנית מכיוון שבעלות על דירה היא אחד התנאים השוללים זכאות. נסקרים שענו יותר מתשובה אחת, ואשר אחת מהתשובות שלהם הייתה כי הם לא זכאים להשתתף בתוכנית – יתר התשובות שלהם לא הובאו בחשבון בתרשים.

מהתרשים נראה כי כמחצית מהמשיבים לא השתתפו בתוכנית מכיוון שאינם זכאים לכך, 26% אינם מעוניינים לרכוש דירה ו-21% כיוון שאין ברשותם מספיק הון עצמי לרכישת דירה. בתרשים 17 להלן מוצג השלב שבו נמצאים הנסקרים שהשתתפו בתוכנית "מחיר למשתכן".

תרשים 17: השלב שבו נמצאים במסגרת תוכנית "מחיר למשתכן"

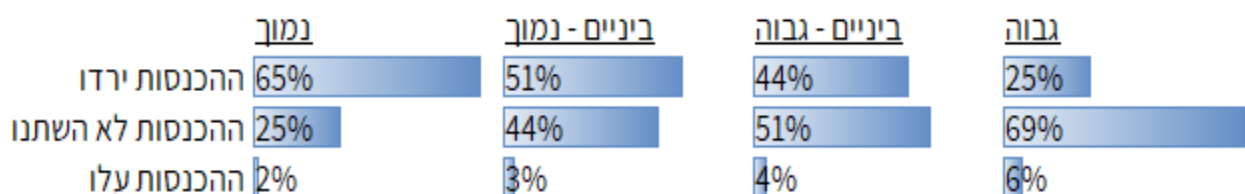

9. שינויים בתעסוקה ובמצב הכלכלי בשל משבר נגיף הקורונה

המרוויינים נשאלו בסקר על שינויים בהכנסותיהם בשל משבר נגיף הקורונה. 53% דיווחו על ירידה בהכנסות משק הבית בשל הקורונה, 40% דיווחו שהכנסות משק הבית לא השתנו ו-3% דיווחו על עלייה בהכנסות.¹⁵

בתרשים 18 מוצגים השינויים בהכנסות משקי הבית במדגם לפי מעמדות על פי ההגדרה האובייקטיבית.

תרשים 18: שינויים בהכנסות משק הבית בשל הקורונה לפי מעמדות על פי הגדרה אובייקטיבית

מהתרשים נראה כי הדיווח על ירידה בהכנסות בשל הקורונה יורד עם העלייה במעמד. 65% מהמעמד הנמוך על פי ההגדרה האובייקטיבית דיווחו על ירידה בהכנסות, 51% מהמעמד הביניים הנמוך, 44% מהמעמד הביניים הגבוה ו-25% מהמעמד הגבוה. שיעור המשיבים כי הכנסות משק הבית ירדו בשל הקורונה גבוה יותר בחלוקה על פי ההגדרה הסובייקטיבית בכל המעמדות: 72% מהמשיבים במעמד הנמוך, 57% מהמעמד הביניים הנמוך, 46% מהמעמד הביניים הגבוה ו-28% מהמעמד הגבוה.

9.1 השפעות הקורונה על שכירים

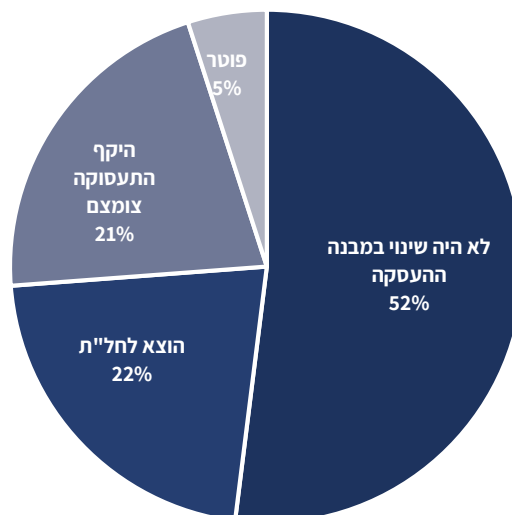
ב-590 משקי בית במדגם (83%) יש מפרנס שכיר אחד לפחות. בחלקם יש שניים או שלושה מפרנסים שכירים, כך שבמשקי הבית במדגם יש 985 שכירים. המרוויינים נשאלו על השפעת

¹⁵ 3% ענו כי הם לא יודעים אם היה שינוי בהכנסות משק הבית בשל הקורונה.

הקורונה על מבנה ההעסקה של כל השכירים במשק הבית ועל היקפה. המרוויינים נשאלו אם בעקבות משבר הקורונה המפרנס פוטר, הוצא לחל"ת, היקף עבודתו צומצם או שלא היה שינוי במבנה העסקתו.

בתרשים 19 להלן מוצגות התפלגות תשובות הנסקרים בדבר השפעת הקורונה על מבנה ההעסקה של השכירים במשק הבית ועל היקפה.

תרשים 19: השינויים במבנה התעסוקה של שכירים בשל הקורונה ובהיקף התעסוקה

מהתרשים נראה כי אצל **52%** מהשכירים לא היה שינוי במבנה ההעסקה: **22%** הוצאו לחל"ת, היקף העסקתם של **21%** מהשכירים צומצם ו-**5%** מהשכירים פוטרו. בתרשים 20 להלן מוצגת התפלגות תשובות הנסקרים לפי מעמדות על פי ההגדרה האובייקטיבית וההגדרה הסובייקטיבית.¹⁶

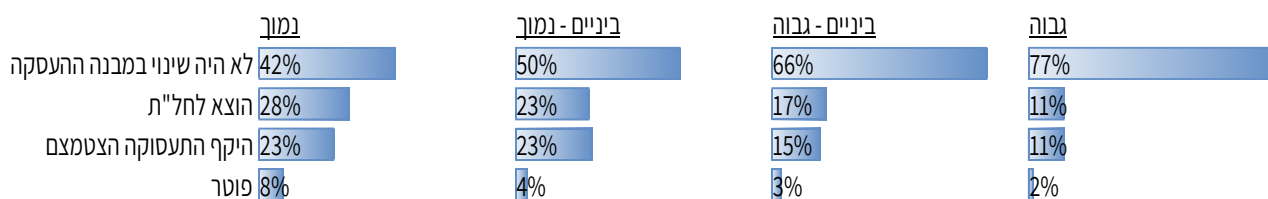
נציין כי המכון הישראלי לדמוקרטיה פרסם את ממצאיו של סקר שערך בדבר הכנסות שכירים בעקבות משבר נגיף הקורונה. לפי הפרסום בחודש יוני 2020, אחרי היציאה מהסגר הראשון דיווחו 34% מהשכירים על ירידה בשכר, 1% מהשכירים דיווחו כי לא קיבלו שכר כלל, 62% דיווחו כי השכר שלהם נותר יציב ו-3% דיווחו על עלייה בשכר.

בסקר נוסף, שנערך בדצמבר 2020, בין הסגר השני לסגר השלישי, שיעור השכירים שדיווחו על ירידה בשכר בהשוואה לשכר שהשתכרו בו לפני הקורונה ירד ל-25%, ושיעור המשיבים כי לא קיבלו שכר כלל עלה ל-2%. שיעור המדווחים על יציבות בשכר עלה ל-66%, ושיעור המדווחים על גידול בשכר עלה ל-7%.¹⁷

¹⁶ שכירים שצינו את שהוצאו לחל"ת וגם שהיקף העסקתם צומצם נספרו בתרשים כמי ובנתונים שלאחריו כמי שהוצאו לחל"ת. שכירים שצינו כי פוטרו וכי היקף העסקתם צומצם נחשבו כמפוטרים לצורך החישובים.

¹⁷ המכון הישראלי לדמוקרטיה, **סקר מצב שוק העבודה בתקופת הקורונה – דצמבר 2020**, פברואר 2021.

תרשים 20: השינויים בהעסקת שכירים בשל הקורונה לפי מעמדות על פי ההגדרה האובייקטיבית

מנתוני התרשים אפשר ללמוד כי התעסוקה של שכירים נפגעה יותר בשל הקורונה ככל שהמעמד נמוך יותר. לפי ההגדרה האובייקטיבית **אצל 77%** מהשכירים במשקי בית במעמד הגבוה לא היה שינוי במבנה ההעסקה, אצל **66%** מהשכירים במעמד הביניים הגבוה לא שונה מבנה ההעסקה, אצל **50%** במעמד הביניים הנמוך ואצל **42%** במעמד הנמוך.

שיעור השכירים שהוצאו לחל"ת עולה עם הירידה במעמד: 28% במעמד הנמוך, 23% במעמד הביניים הנמוך, 17% במעמד הביניים הגבוה ו-11% במעמד הגבוה. גם שיעור השכירים שהיקף העסקתם צומצם ושיעור השכירים המפוטרים גבוה יותר ככל שהמעמד נמוך – לפי שתי ההגדרות.

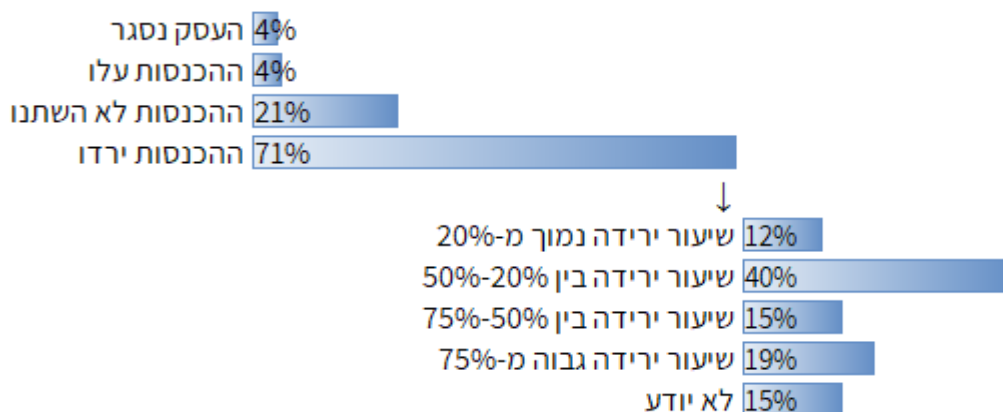
78% מ-271 השכירים שעליהם דווח בסקר כי הוצאו לחל"ת או פוטרו בשל הקורונה קיבלו דמי אבטלה. 63% מהשכירים שהוצאו לחל"ת, 59% מהשכירים שהיקף העסקתם צומצם ו-22% מהשכירים שפוטרו **דיווחו שחזרו למבנה ההעסקה הקודם** – מעודכן למועד עריכת הסקר.

9.2 השפעת הקורונה על עצמאים

המדגם כלל 156 משקי בית (22%) שבהם יש מפרנס עצמאי אחד לפחות. בחלק ממשקי הבית יש יותר מעצמאי אחד, ומספר העצמאים ובעלי העסקים במדגם הוא 184. הנסקרים נשאלו אם היה שינוי בהכנסות העסק בעקבות משבר הקורונה.

בתרשים 21 מוצגים השינויים בהכנסות העצמאיים בעקבות הקורונה, ושיעור הירידה בהכנסות עצמאים שדיווחו על ירידה.

תרשים 21: השינויים בהכנסות העצמאיים בעקבות הקורונה ושיעור הירידה בהכנסות

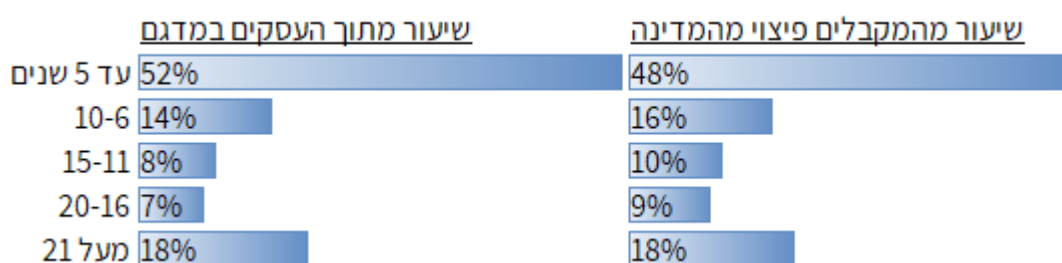

71% מהעצמאים דיווחו על ירידה בהכנסות בעקבות הקורונה, 21% דיווחו שהכנסותיהם לא השתנו, 4% דיווחו על עלייה בהכנסות ו-4% דיווחו שסגרו את העסק. מקרב מי שדיווחו שהכנסותיהם ירדו – 40% דיווחו שההכנסות ירדו ב-20%-50%; 19% דיווחו שההכנסות ירדו ביותר מ-75%; 15% דיווחו שההכנסות ירדו ב-50%-75% ו-12% דיווחו שההכנסות ירדו בפחות מ-20%.

מבין 184 העצמאים בסקר, 90 (49%) דיווחו שקיבלו פיצוי מהמדינה בגין העסק.

בתרשים 22 להלן מוצגת התפלגות העסקים לפי מספר השנים שהעסק פעיל והתפלגות מקבלי הפיצוי לפי מספר שנות פעילות העסק.

תרשים 22: התפלגות העסקים לפי שנות פעילות העסק והתפלגות מקבלי פיצוי לפי שנות פעילות העסק

מהתרשים נראה כי יש התאמה בין שיעור העסקים במדגם לפי שנות הפעילות לבין שיעור המקבלים פיצוי לפי שנות פעילות: 52% מהעסקים במדגם פעילים פחות מחמש שנים, ו-48% מהעסקים שקיבלו פיצוי הם עסקים שפעילים פחות מחמש שנים; 14% מהעסקים במדגם פעילים 6-10 שנים, ו-16% מהעסקים שקיבלו פיצוי לפי המדגם פעילים 6-10 שנים; 7% מהעסקים פעילים 16-20 שנים, ו-9% מהעסקים שקיבלו פיצוי פעילים 16-20 שנים; 18% מהעסקים במדגם פעילים יותר מ-21 שנים, ושיעור העסקים שקיבלו פיצוי ופעילים יותר מ-21 שנים, הוא שיעור זהה.